

Соціально-психологічний комфорт як критерій успішного навчання студентів в умовах карантину

Шиліна Наталія Євгенівна¹

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, Одеса, Україна

E-mail: shylinanatalia@gmail.com,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3798-3018>

Стаття присвячена проблемі соціально-психологічного комфорту у дистанційному навчанні в умовах пандемії. Автор характеризує поняття «якість життя», виокремлює його критерії, а також розбирає поняття «соціально-психологічний комфорт» та його зв'язок з успішністю навчання. У статті відображено кореляцію між відчуттям задоволення і незадоволення та такими факторами, як мотивація навчання, бажання опанувати професійні знання, адаптація до умов освітнього простору, ідентифікація себе як представника освітнього процесу із середовищем, самооцінка своєї успішності та неуспішності, професійна спрямованість та бажання працювати за обраною спеціальністю, ступінь захищеності та рівень організації побуту. У статті описано структурні, інформаційні зміни освітнього процесу та зміни соціально-психологічних умов, за яких відбувається освітній процес. Висвітлено принципи організації освітнього середовища в період пандемії Covid-19. Також представлено результати дослідження на базі Державного університету інтелектуальних технологій та зв'язку. У дослідженні брали участь 200 студентів, які були задіяні в опитуванні та оцінці свого задоволення чи незадоволення від умов навчання. Було виявлено умови навчання, які найбільше впливають на відчуття комфорту, а також проведено аналіз факторів, які підвищують відчуття соціально-психологічного комфорту, або, навпаки, знижують його.

Ключові слова: соціально-психологічний комфорт, якість життя, якість навчання, успішність навчання, мотивація, адаптація, освітнє середовище.

Вступ. Суспільство XXI століття – це передусім інформатизація усіх сфер життя. Зміни відбуваються практично у всіх галузях соціального та економічного розвитку суспільства. Єдине культурне поле під час взаємодії з людською свідомістю породжує нові способи комунікації та передавання знань, а також призводить до глибоких психологічних змін кожного індивіда окремо і, відповідно, всього суспільства в цілому. Такі глибокі психологічні зміни стосуються насамперед засвоєння нових культурних норм як у традиціях своєї культури, так і основних тенденцій культури світового простору, сприйняття величезного потоку інформації, його відображення у свідомості, перероблення та формування нового психологічного продукту – картини сучасного світу, що включає як образ світу, так і образ самого себе, який взаємодіє зі світом.

Зростаючий обсяг інформації стимулює до перебудови всієї освітньої системи, від освітньої програми до методики навчання. У зв'язку з постійним збільшенням кількості предметів навчання, за умови збереження старих термінів навчання, реформування вищої освіти потребує переходу до активного використання нових інформаційних технологій в освітній діяльності. Епідемія Covid-19 вразила багато країн світу, прискорила перехід на комп'ютерні засоби навчання та активне використання кіберпростору. Зокрема, впровадження нових інформаційних технологій в освітній процес, використання сучасних онлайн-платформ, оволодіння новими методами та прийомами викладання матеріалу, що дозволяють студентам перейти на новий рівень якості, адаптуватися до вимог сучасного суспільства.

Всі ці фактори безумовно підвищують відчуття стресу та безпосередньо впливають на рівень задоволення життям, на рівень соціально-психологічного комфорту особистості та породжують необхідність переосмислити поняття якості життя суспільства, його задоволеність чи незадоволеність сучасними світовими тенденціями, які змінюються.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є дослідження соціально-психологічного комфорту в освітньому середовищі, його зв'язку з успішністю навчання, проведення паралелей між задоволеністю чи незадоволеністю студентами навчанням та його якістю.

Завданнями дослідження є теоретичний аналіз наявної літератури з проблематики соціально-психологічного комфорту особистості студента в освітньому середовищі, а також виявлення критеріїв

¹ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії, психології та педагогіки Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку

переживання студентами задоволення або незадоволення від навчання.

Матеріали та методи дослідження. Для здійснення дослідження було проаналізовано літературні джерела як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, використано емпіричні (спостереження, порівняння, узагальнення, опитування) та аналітико-синтетичні методи, які базуються на аналізі отриманих даних та узагальненні умов підвищення ефективності якості навчання студентів шляхом забезпечення необхідних соціально-психологічних умов освітнього середовища.

Результати дослідження. Проблема якості життя завжди була і є однією з найважливіших соціальних категорій, яка характеризує структуру потреб людини та можливості їх задоволення.

Єдиний інформаційний простір, створений глобальною мережею Інтернет, надає процесу освіти нові можливості для поширення знання. Інноваційні технології, що функціонують у віртуальному інтернет-просторі, роблять його більш універсальним та затребуваним. По-перше, освіта стає доступною для широкого загалу населення. По-друге, вихід за межі звичної реальності сприяє прояву творчості та нестандартного бачення. По-третє, багатоплановість освітніх можливостей створює умови для індивідуального вибору, де людина може реалізовувати свої потреби у знанні, спираючись на свій внутрішній світ, а не традиційні програми навчання, прописані міністерськими діячами. А це все сприяє розвитку особистісного потенціалу людини, яка вчиться визначати свої індивідуальні потреби, робити свій вільний вибір та в результаті брати відповідальність за реалізацію своїх здібностей у суспільстві.

Відкритий інформаційний простір сприяє розширенню доступу до знань, дистанційної освіти як у своїй країні, так і за кордоном. Тобто на сучасному етапі існують глобальні інтернет-ресурси, що дозволяють здобути необхідні знання в різних галузях, як безкоштовні, так і на платній основі, що сприяють підвищенню рівня кваліфікації або вивчити бажаний предмет з нуля.

Соціально-психологічний комфорт особистості безпосередньо пов'язаний з її розвитком та самореалізацією, що завжди були центральними проблемами філософії, психології та педагогіки. Вчені багатьох епох намагалися визначити місце особистості в людському суспільстві і розглянути людську особистість, з одного боку, як відокремлену індивідуальність поза суспільством, тому що кожна особистість є відособленим духовним світом, з іншого – як частину спільноти, єдиної соціальної системи, де основним елементом є люди з їхніми різноманітними зв'язками, відносинами, взаємодіями.

Інтернет-простір пропонує сучасному випускнику широкий вибір вакансій, що відповідає його рівню освіченості та домагань, сприяє розширенню його особистої свободи, а, отже, і загальної задоволеності якістю життя та своїм місцем у соціальній структурі суспільства.

Також вибір професійної спрямованості безпосередньо пов'язаний із творчою та трудовою реалізацією, із визначенням свого місця у соціумі, формуванням соціальної значущості та особистісної цілісності індивіда.

Таким чином, сучасні інформаційні технології сприяють підвищенню соціально-психологічного комфорту особистості як показника якості життя за такими важливими показниками, як пізнання світу та саморозвиток, повноправна участь у суспільному та культурному житті у всіх їх формах (участь у міжнародних форумах, інтернет-анкетуванні, спілкуванні в соціальних мережах і тощо), доступ до різноманітної інформації, включаючи відомості про стан справ у суспільстві, що дозволяє почуватися повноцінним учасником соціальних процесів, вибір комфортних умов праці, що дає простір для творчості та самореалізації та залишає людині достатньо вільного часу для відпочинку й інших справ.

Проблему соціально-психологічного комфорту в освітній діяльності досліджував Г. Ю. Авдієнко, який стверджував, що існує певний феномен, який являє собою психічний стан студента, і цей стан визначається ступенем задоволення освітнім середовищем й освітнім процесом ЗВО. Задоволеність студентами освітнім середовищем виражається через ідентичність із соціальним середовищем, мотивацію до навчання у вищій школі, самооцінку, професійну придатність та ступінь задоволення потреби у безпеці. Тому від того, наскільки людина ідентифікує себе із соціальним середовищем освітнього закладу, наскільки у неї висока мотивація до навчання і наскільки вона задоволена результатами навчання, наскільки адекватна самооцінка та реалізована потреба в безпеці, залежить її ставлення до ЗВО та суб'єктивна оцінка середовища освітнього закладу та його комфортності (Авдієнко, 2012).

Успішність освітньої діяльності студентів значною мірою залежить від ступеня їхньої адаптованості до освітнього середовища, а ступінь адаптованості, у свою чергу, може бути визначений через оцінку комфортності. Тому можна вважати, що суб'єктивна оцінка студентом ступеня своєї адаптованості здебільшого буде виражатись у вигляді відчуття комфорту або дискомфорту від перебування у ЗВО (Авдієнко, Маклаков, 2015).

Комфортність тих, хто навчається, в освітньому середовищі ЗВО визначається такими факторами:

- ступенем отожднення себе як представника освітньої установи (курсу, навчальної групи) – ідентичністю із середовищем;
- виразністю поведінки, що відображає бажання опанувати професійні знання, – мотивацією до навчання;
- ступенем задоволеності собою, своєю діяльністю, яка виникає в результаті досягнення успіху або появою невдач, – самооцінкою;
- бажанням працювати за обраною спеціальністю після закінчення ЗВО, досягти успіхів у професійній діяльності – професійною спрямованістю;
- наявністю відчуття своєї безпеки, відсутністю необхідності від когось захищатися – ступенем задоволеності потреби в безпеці (Авдієнко, 2010).

Тобто є пряма кореляція між відчуттям комфортності у навчанні та адаптацією студентів до освітньої діяльності.

Ряд вчених радянського періоду (К. А. Абдульханова-Славська, А. Г. Маклаков та Н. П. Дубінін) визначають соціально-психологічну комфортність освітнього середовища як стан адаптованості студента до факторів освітнього середовища у фізичному просторі ЗВО, що впливає на його ідентичність із соціальним середовищем, мотивацією до навчання, самооцінкою, професійною спрямованістю та задоволенням потреб у безпеці. Комфортний стан у цьому випадку розглядається не як стан домашнього затишку, а як оптимальний стан для ідентифікації себе із соціальним оточенням, задоволенням потреби у досягненні мети навчання у ЗВО, яка узгоджується з самооцінкою та формуванням образу професії.

Отже, соціально-психологічна комфортність освітнього середовища ЗВО виступає як у ролі фактору професіоналізації студентів ЗВО, так і характеристикою адаптованості студентів до умов навчання у ЗВО. У свою чергу, соціально-психологічна комфортність середовища як суб'єктивна оцінка студентами якості освітнього середовища може бути одним із критеріїв якості освіти.

Якісне освітнє середовище та його організація в умовах пандемії COVID-19 передбачає реалізацію таких принципів: 1) опора на розвивальну освіту, яка забезпечує особистісний розвиток студентів через засвоєння життєвих компетенцій; 2) психологічний захист особистості освітньо-виховного процесу; 3) формування соціально-психологічної компетентності всіх учасників освітнього процесу (Луштей, Гештень, 2021).

Проблему адаптації до навчання у вищій школі на сучасному етапі досліджували М. О. Гладиш (проблема адаптації студентів з особливими освітніми потребами ООП) в умовах закладу вищої освіти (Гладиш, 2019, Грушевський, 2012:69).

О. Б. Кривонос схарактеризував особливості дидактичної адаптації як невід'ємного складника соціально-педагогічної адаптації студентів (Кривонос, 2017).

М. М. Дідух пов'язує адаптацію до умов навчання у ЗВО з різкою зміною соціального стану особистості (Дідух, 2019).

Т. В. Йопа, А. В. Остапов підкреслюють, що «важливими факторами, які впливають на процес адаптації, його тривалість та ефективність у першокурсників, є: місце їхнього проживання до навчання, соціальний статус, соціальне оточення, життєвий досвід, вихованість, стан здоров'я, фізична підготовленість та ін.» (Йопа, Остапов, 2021).

Тобто адаптаційна здатність – це передусім уміння людини пристосовуватися до різних вимог освітнього середовища без відчуття внутрішнього дискомфорту і без конфлікту із середовищем.

Мотиваційною тенденцією, що стоїть на заваді повноцінної адаптації студентів до структури навчання у ЗВО є почуття невпевненості й самотності. Саме тому одним із засобів підвищення соціально-психологічного комфорту у навчанні є вплив на мотиваційну сферу студента.

Серед зарубіжних учених мотиваційні аспекти навчання досліджували Ебігейл Кулганек, Брітані Батлер, Шеріл А. Боднар, з'ясовуючи, які онлайн-платформи найбільш комфортні для студентів і сприяють підвищенню їхньої успішності (Кулганек, Батлер, Боднар, 2021).

Джеффри Р. Альбрехт і Стюарт А. Карабенік у своїй роботі схарактеризували зв'язок мотивації навчання з рівнем досягнень студентів (Альбрехт, Карабенік, 2018). Дафна Ойзерман і Ендрю Доусон працювали над зв'язком мотивації з ідентичністю студента (Ойзерман, Доусон, 2021)

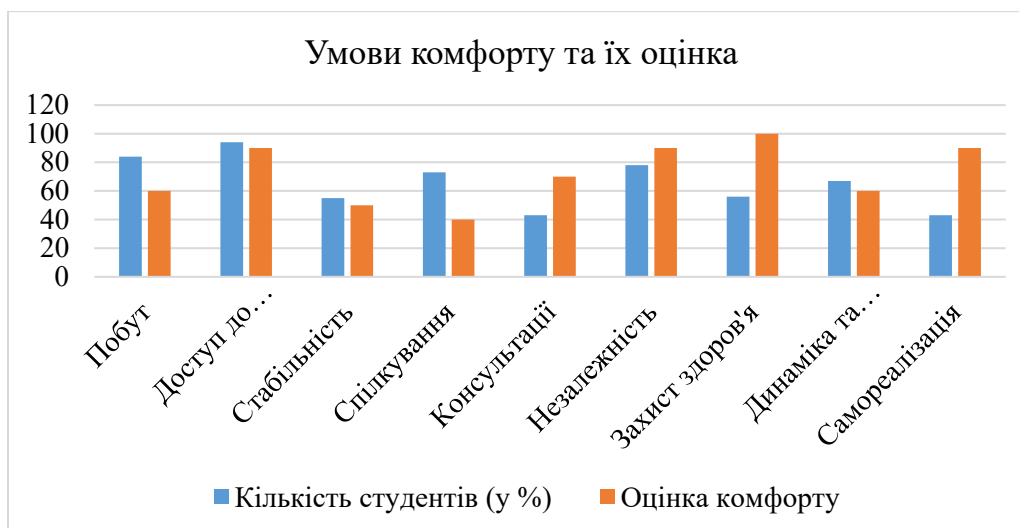
Для дослідження соціально-психологічного комфорту дистанційного навчання в умовах карантину ми опитали 200 студентів Державного університету інтелектуальних технологій та зв'язку і

виявили умови, які, на думку молоді, впливають на їхні відчуття задоволення і незадоволення навчанням, та запропонували дати їм оцінку за шкалою задоволення/незадоволення від 0 до 100, де 0 – це повна відсутність цієї умови в освітньому середовищі і відчуття незадоволення, 100 – повна задоволеність і відчуття комфорту. Результати подано у таблиці 1 та діаграмі 1.

Таблиця 1.

умови, який впливають на відчуття комфорту	студенти, які вказали умову		оцінка за шкалою задоволення/незадоволення
	к-ть	у %	
Налаштований побут: наявність житла, доступу до мережі Інтернет, технічних засобів навчання.	168	84	60
Доступ до ресурсів та навчальних матеріалів.	188	94	90
Відчуття стабільності освітньої системи	110	55	50
Можливість спілкування з однолітками	146	73	40
Можливість вчасно отримувати консультацію з питань навчання	86	43	70
Незалежність студента від суворого графіку навчання	156	78	90
Захист здоров'я	112	56	100
Динаміка та активність	134	67	60
Можливість самореалізації	86	43	90

Діаграма 1.

Дистанційне навчання у період карантину тісно пов'язане з побутовим життям. Раніше навчання і побут існували дещо окремо один від одного, оскільки лекційні та практичні заняття проводилися в університетських аудиторіях, на них виокремлювався певний час для певної групи людей. Поза навчанням студенти мали змогу проживати у гуртожитках. У період карантину ситуація змінилась: розмежування навчання і побуту майже відсутнє, і студенти намагаються поєднувати дві сфери життя, сподіваючись виграти більше вільного часу, а, отже, страждає освітній процес. Також у період так званої «червоної зони» студентам було відмовлено у проживанні в гуртожитку, що змусило молодь повертатись до своїх домівок, де умови для навчання могли бути значно гіршими. Також не всі студенти мають змогу регулярно оплачувати доступ до мережі Інтернет, у зв'язку з чим пропускають пари.

Тому налаштований побут для студента – одна з найважливіших умов для навчання, його зазначили 168 (84%) студентів із 200 і оцінили у середньому на 80 балів.

Доступ до ресурсів – чи не найголовніша умова успішності у навчанні, 188 (94%) студентів назвали її, оцінивши на 90.

Відчуття стабільності у навчанні обрали 110 (55%) студентів, оцінивши своє ставлення оцінкою

50. Загальна нестабільність у державі, неможливість спрогнозувати епідеміологічну ситуацію призводить до відчуття невпевненості у завтрашньому дні та до відчуття нестабільності в усіх сферах життя. Постійні переходи з аудиторного навчання до дистанційного та навпаки викликають відчуття стресу через неможливість спланувати свої дії. Це особливо стосується студентів, які проживають за межами міста, та тих, хто працює паралельно з навчанням.

Самотність у навчанні, відсутність групи та спілкування з однолітками підвищує особисту відповідальність, провокує слабку мотивацію через відсутність сформованого алгоритму дій та зовнішнього соціального контролю. Потребу перебувати у колі однодумців відчувають 146 (73%) студентів (оцінка 40 балів).

Можливість отримувати консультації необхідна для 86 (43%) студентів (70 балів за шкалою задоволення/незадоволення).

Відчуття незалежності від суворого графіку навчання важлива для 156 (78%) студентів (оцінка 90). Під цим критерієм слід розуміти гнучкість освітнього процесу, можливість вивчати матеріал та виконувати завдання у зручний для студента час.

Про захист здоров'я турбуються 112 (56%) студентів і перебування на дистанційному навчанні оцінили на 100.

Називаючи динаміку та активність як умову рівня комфорту, студенти, підкреслюють своє незадоволення нестачею свободи у пересуванні, замкненість простору, що викликає відчуття залежності та пригніченості, відсутності руху та зростання. 134 (67%) студенти назвали цю умову (оцінка 60 балів).

Можливість самореалізації назвали 86 (43%) студентів, оцінивши цю умову на 90 балів.

Висновки. Якість життя – це категорія, за допомогою якої характеризують суттєві обставини життя населення, що визначають ступінь гідності та свободи особистості кожної людини. Всі критерії та показники якості життя тісно переплітаються між собою, утворюючи цілісну картину задоволеності чи незадоволеності якістю життя, яку ми називаємо соціально-психологічним комфортом.

Однією з головних умов соціально-психологічного комфорту є, на наш погляд, можливість отримання гідної освіти, що дозволяє знайти роботу, яка добре оплачується, що, у свою чергу, дозволить вирішити питання матеріального забезпечення життя. Тому дуже важливо забезпечити студентам гідні умови для освітньої діяльності.

Ступінь задоволення та незадоволення навчанням залежить від названих умов забезпечення освітнього середовища, що, у свою чергу, визначатиме соціально-психологічний комфорт особистості, який безпосередньо пов'язаний з успішністю навчання. Тобто соціально-психологічний комфорт є запорукою освіченості майбутніх спеціалістів.

Література

Авдиенко Г. Ю. Концепция социально-психологической комфортности образовательной среды вуза в системе психологического обеспечения адаптации к ней учащихся : монография. СПб, 2010. 316 с.

Авдиенко Г. Ю. Социально-психологическая комфортность субъекта обучения как психологический феномен. *Вестник ЛГУ им. А.С. Пушкина*, 2012. №3. С.37-41; URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-psihologicheskaya-komfortnost-subekta-obucheniya-kak-psihologicheskii-fenomen> (дата звернення: 09.02.2022)

Авдиенко Г. Ю., Маклаков А. Г. Социально-психологическая комфортность для обучающегося в образовательной среде вуза и методы ее диагностики. *Психопедагогика в правоохранительных органах*, 2015. №1 (60). С.94-99 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-psihologicheskaya-komfortnost-dlya-obuchayuschegosya-v-obrazovatelnoy-srede-vuza-i-metody-ee-dagnostiki> (дата звернення: 09.02.2022)

Гештень Е. О., Луштей І. І., Паламарчук О. М. Психологічні особливості організації освітнього середовища в умовах пандемії : *Габітус*. 2021. № 21, С. 77-82 doi <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.21.12>

Гладиш М. О. Наукові підходи до проблеми адаптації студентів з особливими освітніми потребами в умовах закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2019. № 63. Т. 2, С. 55–58. doi: 10.32840/1992-5786.2019.63-2.11

Грушевський В. О. Особливості соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників до навчання у ЗВО. *Психологічні науки: Збірник наукових праць*. Випуск 2.12 (103), с. 67-72

Дідух М. М. Проблеми й основні напрями адаптації студентів до умов навчання в закладах вищої освіти. *Ūridična psihologiâ*, 2019. № 2 (25), С. 61-69. doi: <https://doi.org/10.33270/03192502.61>

Йопа Т. В., Остапов А. В. Адаптація студентів-першокурсників до умов навчання у закладах вищої освіти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 2021. No 2 (340), Ч. II, С. 16-27 doi: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-2\(340\)-2-16-27](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-2(340)-2-16-27) с.18

Кривонос О. Б. Організація соціально-педагогічної адаптації студентів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2017. № 7 (71). С. 69-799. doi: 10.24139/2312-5993/2017.07/069-079

Albrecht Jeffrey R., Karabenick Stuart A.. Relevance for Learning and Motivation in Education. *The Journal of Experimental Education*, 2018. Volume 86. Issue 1. Pages 1-10 doi:10.1080/00220973.2017.1380593

Butler Brittany, Bodnar Cheryl A., Kulhanek Abigail. Motivating first-year engineering students through gamified homework. *Connecting Research and Practice for Professionals and Communities*, 2021. Volume 29. Issue 5. P. 681-706 doi:10.1080/09650792.2019.1635511

Dawson Andrew, Oyserman Daphna. Successful learning environments support and harness students' identity-based motivation. *The Journal of Experimental Education*, 2021. Volume 89. Issue 5. P. 508-522, doi:10.1080/00220973.2021.1873091

Socio-psychological comfort as a criterion for successful learning of students in quarantine

Shylina Nataliia²

State University of Intelligent Technologies and Telecommunications, Odesa, Ukraine

The article is devoted to the problem of socio-psychological comfort in distance learning under conditions of pandemic. The author characterizes the concept of life quality, identifies its criteria. Also, author analyses the concept of socio-psychological comfort and its relation to learning success. The correlation between feelings of satisfaction and dissatisfaction and such factors as motivation to learn, desire to acquire professional knowledge, adaptation to educational conditions, person's self-identification as a representative of the educational process possessing certain environment, self-assessment of success and failure, professional orientation and desire to work within the specialty, degree of protection and level of life organization are reflected in the article. The structural and informational changes in the educational process and the changes in socio-psychological conditions in which the educational process takes place are described in the article. The principles of organizing the educational environment during the Covid-19 pandemic are highlighted. The results of the research on the basis of the State University of Intelligent Technologies and Telecommunications are also presented. 200 students took part in the research and they were involved in a survey and assessment of their satisfaction or dissatisfaction with the learning environment. The learning conditions that most affect the feeling of comfort have been identified, the factors that increase the feeling of socio-psychological comfort, or, conversely, reduce it have been analysed.

Keywords: socio-psychological comfort, quality of life, quality of education, learning success, motivation, adaptation, educational environment.

References

Albrecht Jeffrey R., Karabenick Stuart A.. Relevance for Learning and Motivation in Education. *The Journal of Experimental Education*, 2018. Volume 86. Issue 1. pp 1-10 [in English], doi:10.1080/00220973.2017.1380593

Avdyenko, H.Iu. (2010). *Koncepciya social'no-psihologicheskoy komfortnosti obrazovatel'noj sredy vuza v sisteme psihologicheskogo obespecheniya adaptacii k nej uchashchihsya [The concept of socio-psychological comfort of the educational environment of the university in the system of psychological support for students' adaptation to it]* SPb. pp, 316. [in Russian].

Avdyenko, H.Iu. (2012). Social'no-psihologicheskaya komfortnost' sub'ekta obucheniya kak psihologicheskij fenomen [Socio-psychological comfort of perception as a mental phenomenon]. *Vestnyk LNU im. A.S. Pushkina – Bulletin of Leningrad State University named by A.S. Pushkin*. №3. pp.37-41 [in Russian]. Retrieved from URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-psihologicheskaya-komfortnost-subekta-obucheniya-kak-psihologicheskij-fenomen>

Avdyenko, H.Iu., & Maklakov, A.H. (2015). Social'no-psihologicheskaya komfortnost' dlya

² PhD in Pedagogy, Associate Professor at the Department of Philosophy, Psychology and Pedagogy of the State University of Intelligent Technologies and Telecommunications

obuchayushchegosya v obrazovatel'noj srede vuza i metody ee diagnostiki [Socio-psychological comfort for students in the educational environment of the university and methods for its diagnosis]. *Psihopedagogika v pravoohranitel'nyh organah – Psychopedagogy in law enforcement*. №1 (60). pp. 94-99 [in Russian]. Retrieved from URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-psihologicheskaya-komfortnost-dlya-obuchayuschegosya-v-obrazovatel'noy-srede-vuza-i-metody-ee-diagnostiki>

Butler Brittany, Bodnar Cheryl A., Kulhanek Abigail. Motivating first-year engineering students through gamified homework. *Connecting Research and Practice for Professionals and Communities*, 2021. Volume 29. Issue 5. pp. 681-706 [in English], doi:10.1080/09650792.2019.1635511

Didukh, M.M. (2019). Problemy y osnovni napriamy adaptatsii studentiv do umov navchannia v zakladakh vyshchoi osvity [Problems and main directions of students' adaptation to the conditions of study in higher education institutions]. *Ūridična psihologija*, № 2 (25), pp. 61-69 [in Ukrainian]. doi: <https://doi.org/10.33270/03192502.61>

Dawson Andrew, Oyserman Daphna. Successful learning environments support and harness students' identity-based motivation. *The Journal of Experimental Education*, 2021. Volume 89. Issue 5. pp. 508-522, [in English], doi:10.1080/00220973.2021.1873091

Heshten, E.O., Lushtei, I.I., & Palamarchuk, O.M. (2021). Psykholohichni osoblyvosti orhanizatsii osvithnoho seredovyscha v umovakh pandemii [Psychological features of the organization of the educational environment in a pandemic]. *Habitus*. № 21, pp. 77-82 [in Ukrainian]. doi <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.21.12>

Hladysh, M.O. (2019). Naukovi pidkhody do problemy adaptatsii studentiv z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy v umovakh zakladu vyshchoi osvity [Scientific approaches to the problem of adaptation of students with special educational needs in the conditions of higher education institution]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools*. № 63. T. 2, pp. 55-58 [in Ukrainian]. doi: 10.32840/1992-5786.2019.63-2.11

Hrushevskiy, V.O. Osoblyvosti sotsialno-psykholohichnoi adaptatsii studentiv-pershokursnykiv do navchannia u VNZ [Features of socio-psychological adaptation of first-year students to study at the university]. *Psykhologichni nauky: Zbirnyk naukovykh prats – Psychological sciences: Collection of scientific works*. Vypusk 2.12 (103), pp. 67-72 [in Ukrainian].

Kryvonos, O.B. (2017). Orhanizatsiia sotsialno-pedahohichnoi adaptatsii studentiv [Organization of socio-pedagogical adaptation of students]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. № 7 (71). pp. 69-79 [in Ukrainian]. doi: 10.24139/2312-5993/2017.07/069-079

Yopa, T.V., & Ostapov A.V. (2021). Adaptatsiia studentiv-pershokursnykiv do umov navchannia u zakladakh vyshchoi osvity [Adaptation of first-year students to the conditions of study in higher education institutions]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko Lviv National University*. No 2 (340), Ch. II, pp. 16-27 [in Ukrainian]. doi: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-2\(340\)-2-16-27](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-2(340)-2-16-27) c.18

Accepted: March 14, 2022

